

75 - Čeští mecenáši v roce 2010

Sanquis č. 75 / březen 2010

První dobrá zpráva: Lidí ochotných pomáhat druhým stále přibývá. Podle statistik, které si vede Nadace VIA, soukromí dárci, jednotlivci a firmy dnes darují na dobročinné účely kolem čtyř miliard korun ročně a objem jejich příspěvků se v posledních deseti letech stále zvyšuje. Druhá dobrá zpráva: Vedle deseti tisíc lidí ochotných přispět dárcovskou SMS či malou sumou na konkrétní projekt se stále častěji prosazují dárci, kteří navazují s obdarovaným – ať už jednotlivcem, či neziskovou organizací – osobní vztah. A chtějí být za jeho další osud odpovědní.

A třetí dobrá zpráva? K takovéto „společenské odpovědnosti“ se hlásí také stále více firem, které k dobročinnému jednání motivují i své zaměstnance.

Na stránkách časopisu Sanquis budeme v tomto roce přinášet příběhy těch, kteří se rozhodli být prospěšní jiným. Jsou to příběhy, které nenajdete na předních stránkách novin, a přesto nám mohou být velkou posilou. A inspirací.

Jiří Bárta, Nadace VIA

O filantropii v Čechách

Před časem jsem navštívil pražskou Loosovu vilu a na prohlídku jsem vzal i mentora naší nadace z Kalifornie. Peter Hero nám pomáhal promýšlet různé přístupy k rozvoji dárcovství v Čechách a také nás inspiroval nesčetnými pozitivními příklady z amerického prostředí.

Druhý den společné práce jsme zakončili návštěvou vily, již ve třicátých letech postavil pro průmyslníka Františka Müllera a jeho rodinu pan architekt Adolf Loos. Věděl jsem, že vila je skvostem funkcionalismu, ale o životě Františka Müllera jsem toho znal pramálo. Jak jsme s Peterem procházeli jednotlivá patra a naslouchali výkladu průvodkyně, bylo mi najednou jasné, že se přede mnou otevírá více než jen historie jedné památky.

Dědictví minulosti

František Müller byl spolujednatel významné stavební firmy Kapsa a Müller. Stavbu vily dokončil v roce 1930, ale dlouhého štěstí se v ní nedočkal. Přišla okupace a v roce 1948 byla znárodněna jak jeho firma, tak i rodinná vila. Dožít mohl v malé místnosti kdesi v přízemí, zatímco musel sledovat, jak se mu do domácnosti stěhuje Státní pedagogické nakladatelství a Ústav marxismu-leninismu.

Kdyby byl pan Müller býval vybudoval svou úspěšnou firmu třeba v Kalifornii namísto v Praze, odvíjel by se jeho příběh zcela jinak. Jeho firma by se rozvíjela i po válce a část rodinného majetku by zdědila jeho dcera Eva. Je navýsost pravděpodobné, že dříve či později by rodina pana Müllera hledala způsob, jak se o část svého úspěchu podělit s těmi, kteří tak šťastní nebyli. Buď by si založila svou vlastní rodinnou nadaci, nebo by kupříkladu začala spolupracovat s některou existující nadací podobnou té, kterou v Kalifornii dlouhá léta vedl Peter Hero. Jeho komunitní nadace nabízí štedrým lidem možnost zřídit si u ní dárcovský fond – a jeho výnosy jsou pak následně rok za rokem využity k financování dobročinných projektů tamních neziskových organizací.

Filantropie je ctnost

Životní příběh pana Müllera byl nicméně situován do Čech. A my víme, že ony desítky nesvobodných let se hluboce otiskly do způsobu našeho přemýšlení a jednání. A také víme, že snahy navrátit do společnosti filantropii narážejí na mnohé, zdánlivě nepřekonatelné překážky. Co se to s námi stalo a jaké dědictví minulosti si v sobě neseme?

Především jsme si příliš zvykli na to, že je to koneckonců stát, kdo se postará o všechny potřeby ve společnosti. Takovému vidění života a světa samozřejmě nahrává i model sociálního státu, tak jak se po druhé světové válce vytvořil v západní kontinentální Evropě. Zkrátka ztratili jsme povědomost o tom, že filantropie – coby soukromá iniciativa směřující k dosažení obecného prospěchu – je vysoce ceněnou ctností a má být běžnou součástí života.

Posledních deset let nám ale naštěstí přineslo několik dobrých zpráv, jež se postupně obnovy dárcovství a dobročinnosti v Čechách týkají.

Předně, již téměř deset let roste objem soukromého dárcovství meziročním tempem zhruba deset procent. V absolutních číslech to znamená, že soukromí dárci, jednotlivci a firmy dnes darují na dobročinné účely kolem čtyř miliard korun ročně.

Potěšitelné je, že vedle tolik populárních veřejných sbírek – dary malých částek do kasiček na ulici či zaslání dárcovské SMS – se čím dál tím více prosazují i takové formy dárcovství, kdy dárci přebírá větší odpovědnost za svůj dar a navazuje s obdarovanou neziskovou organizací osobní vztah. Vztah, jenž je základem důvěry a nutným předpokladem pro strategické a dlouhodobé dárcovství.

Následováníhodné příběhy

Postupně obnovovaná důvěra s sebou zároveň přináší i návrat takových forem dárcovství, o nichž jsme v devadesátých letech minulého století mohli jedině snít: ·

* Mnozí dárci doslova „adoptují“ některé neziskové projekty a podporují nejen dobročinný záměr sám o sobě, ale kupříkladu také provozní a rozvojové náklady neziskovky, která za projektem stojí;

* Dárci, kteří uvažují v dlouhodobé perspektivě, si u českých nadací zakládají své dárcovské fondy a mohou tak do jim zaslíbených „oblastí“ poskytovat podporu rok za rokem (například to jsou Fond Rachůnek, Fond manželů Horových pro pomoc dětem na Zakarpatské Ukrajině při Nadaci VIA);

* Dárci, kteří během uplynulých let navázali s podporovanými organizacemi vztah opravdové důvěry, začínají na dobročinné účely pamatovat i při promýšlení posledních věcí života, a tak jsme zaznamenali první dary ze závětí.

Co je však nejdůležitější – pokud se kolem sebe dobře rozhlédneme, najdeme dnes ve společnosti celou řadu následováníhodných dárců a jejich příběhů.

Marie Horová a Václav Hora:

Musíme pomoci těm dětem!

Manželé Horovi se před čtyřmi lety rozhodli věnovat na dobročinné účely půl milionu korun. Prodali svůj dům a část peněz poslali dětem na Ukrajinu. Paní Horová- Mišaničová moc dobře ví, proč zrovna tam.

„Narodila jsem se v horách na Podkarpatské Rusi. Jako děti jsme běžně běhali venku bosí, ve škole jsme neměli pomalu ani tužku. Když jsem na Ukrajinu přijela o mnoho desítek let později, nevěřila jsem svým očím: děti tam stále běhají bosy, školy jsou stále primitivně zařízené... Proto jsme se s manželem rozhodli, že peníze, které nám zbudou, dáme dětem na Podkarpatskou Rus.“ Jak se sama paní Horová dostala z Ukrajiny do Prahy? Bylo jí sedmnáct a utekla z domova. „Otec se rozhodl, že mě provdá za boháče, kterému umřela žena. Musela bych se starat o jeho tři děti, a tak jsem si radši sbalila raneček a utekla. Měla jsem jenom trochu chleba a od babičky vypůjčenou pětikorunu na vlak. Tu jsem jí nikdy nesplatila.“

Marie Horová se na Ukrajině narodila, proto peníze posílá právě tam

Protloukala se různě, brala každou práci. Naštěstí v Praze už žilo dost krajanů, kteří byli ochotni pomoci. „Když sem v roce 1945 přišli Rusové a osvobodili nás, nebylo to pro nás, co přišli z východu, vůbec jednoduché. Měla jsem tehdy ukrajinského snoubence, ale toho hned poslali pryč a už jsem ho nikdy neviděla. Mě chtěli taky poslat zpět a bylo jasné, že mě čeká cesta do gulagu. Jak se vyvléknout? Poprosila jsem je, že si musím doma sbalit pár věcí. Pustili mě, ale já vůbec nešla do bytu. Utíkala jsem do Platýzu na Národní třídě. Zнала jsem tam jednoho číšníka, všechno jsem mu vypověděla a on mi nabídl sňatek. 6. května 1946 jsme měli svatbu, Rusové už na mě nemohli. Toho muže jsem nemilovala, ale zachránila jsem si život. Láska se pak dostavila. Zázrak!“

Domů na Ukrajinu se poprvé vrátila v roce 1956 a utrpěla šok. Jejího otce poslali do gulagu a matce vzali všechnu majetek. Příští rok s paní Horovou jel na Ukrajinu také její manžel a do té země se zamiloval. A byl to právě její manžel, kdo první navrhl, aby peníze, co jim ve stáří zbudou, věnovali dětem na Zakarpatské Ukrajině. „Jak říkám, na horách je těžký život a ty sirotky tam ještě nedávno běhaly bosy. Proto jsme prodali dům s tím, že nás v něm noví majitelé nechají dožít. A peníze z prodeje jsme věnovali do fondu na pomoc dětem na Ukrajině,“ říká paní Horová se smutným úsměvem. A jak říká, pokud jí ještě něco zbude, ráda to věnuje taky dětem.

Dadja Altenburg-Kohl:

Mecenášství je důležité

Vystudovala medicínu v Praze, ale počátkem 70. let odešla do Německa. Založila tam soukromou lékařskou praxi a také začala působit v rodinné farmaceutické společnosti. „Všechno, co jsem tehdy vydělávala, jsem investovala do uměleckých děl. Postupně jsem si ale uvědomila, že když mám obraz jen pro sebe, nefascinuje mě dívat se na něj sama, chci ho raději s někým sdílet.“

Dadja Altenburg-Kohl založila Muzeum Montanelli, sponzoruje Národní divadlo, podporuje projekt Ruku na prso...

Po revoluci v roce 1989 se vrátila do Čech a dnes stojí v čele Muzea Montanelli, které sídlí v pražské Nerudově ulici. Paní Kohl dělá přesně to, co si předsevzala – zprostředkovává umění lidem. „Nechci s uměním obchodovat, to mě nezajímá. Chci pořádat speciální projekty, prezentovat české výtvarníky v zahraničí a naopak, organizovat přednášky, umělecký program pro děti... Vytvořit tu jakýsi komunikační kulturní uzel.“ Dadja Altenburg-Kohl má vedle výtvarného umění také silné vazby na divadlo, balet a hudbu. V posledních letech podpořila vznik několika představení v Národním divadle, poskytla milion korun na

restaurování Hynaisovy opony, věnovala divadlu vzácné, sto let staré housle... „To jsou mé soukromé aktivity. Jde o hodnoty, které dary reprezentují. Mecenášství je důležité, protože pomáhá na tyto věci upozorňovat. Pro mě je stejná mecenáška žena, která daruje zvířeti v zoo nějaké krmení, jako někdo činný v kulturní oblasti. Je důležité, aby se pak děti místo hraní her na počítači šly podívat na to zvíře, které jejich rodina sponzoruje, stejně jako je důležité nezavírat se doma před televizí, chodit do divadla, na výstavy, lépe spolu komunikovat, nebýt k okolnímu světu lhostejný.“

Její další projekty zaštiťuje Nadace DrAK, kterou založila před čtyřmi lety. Vedle podpory výtvarného umění se soustředí také na vědu. „Medicína, společenský život, duchovní a materiální hodnoty – to vše spolu souvisí. Jako lékařce mi záleží na zdraví a prevenci, konkrétně pak na prevenci rakoviny prsní žlázy. Jedním ze způsobů, jak se jí bránit, je vedle mamografie také manuální vyšetření prsu. V Americe jsem se seznámila s metodou MammaCare: ženy se musí naučit znát dobře svou prsní žlázu, aby byly schopné rozpoznat, pokud se v ní něco mění. Naučit se znát vlastní tělo není jednoduché – proto náš projekt Ruku na prso. Ve spolupráci s prezidentkou Asociace mamodiagnostiků ČR primářkou Skovajsovou pořádáme přednášky a kurzy, kde učíme novým metodám samovyšetření. To je to, co mi teď velmi leží na srdci.“

Pavel Cindr

Za peníze, nebo zdarma? Není to rozdíl

Drobně zprofanované české přísloví praví: Přišel k tomu jako slepý k houslím. Stejně se Pavel Cindr dostal nejprve ke grafice a posléze i k práci pro Výbor dobré vůle Nadace Olgy Havlové. Ne náhodou však pro něj už deset let pracuje zdarma.

„Odmalička jsem si rád kreslil, ale původně jsem chtěl dělat učitele fyziky. Místo učitelství jsem ale chtěl vystudovat něco ‚pořádného‘, proto jsem šel na astronomii-astrofyziku a potom na biologii. Po studiích jsem – snad ze setrvačnosti – zůstal v akademickém prostředí. V té době, koncem 90. let, se v Praze otevírala první pravá francouzská palačinkárna, kterou jsem si hned oblíbil. Dokonce jsem jim nakreslil jídelní lístek a pomohl s výzdobou. Jednou se tam objevil šéf reklamní agentury, kterému se to vše líbilo, a požádal mě o spolupráci. Ani jsem se nenadál a v reklamce jsem pracoval.“

Pavel Cindr má ženu a tři děti, přesto si najde čas na dobrovolnou práci

Kromě komerčních zakázek pracovala tato agentura také pro Výbor dobré vůle. Můj rukopis se líbil i jim a tak se stalo, že grafiku pro většinu tiskových materiálů jsem jim chystal já. Když jsem skoro po třech letech opouštěl tuto agenturu, kontaktovali mě lidé z výboru, že se jim se mnou dobře pracuje a že by byli rádi, kdybych se jim neztratil. A tak jsem si s sebou tohoto výjimečného zákazníka přivedl do nové práce, kam jsem nastupoval s tím, že mám jednoho svého klienta, na kterém budu pracovat na jejich počítačích a někdy možná i v pracovní době. Byla to má podmínka při nástupu, protože jsem s Nadací Olgy Havlové chtěl dále spolupracovat. Vydržel jsem tam dva roky a rozhodl se svět reklamních agentur opustit docela. Profesionálně jsem se zcela osamostatnil. Výbor jsem si opět vzal s sebou.

Nikdy jsem si na naši spolupráci nemohl stěžovat. Naopak Výbor dobré vůle je pro mne nadstandardní klient, tak trochu srdeční záležitost.

Občas – když komerční zakázky víc spěchaly – člověk pocítil tendenci odsunout práci pro nadaci, ale dnes už se mi to nestává. Jsou to spíš věci nadace, se kterými si chci nejvíc vyhrát. Porozumění, volnost, kterou mi dávají v grafickém řešení, a téměř bezvýhradné přijímání předložených výsledků jsou pro mě cennější než zisk z komerčních zakázek.

Nejen proto je grafický servis, který nadaci poskytují, zcela bezplatný. Vlastní tiskovou produkci materiálů, kterou jí pomáhám zajišťovat, si už nadace platit musí. Tiskárnu, která by to dělala zadarmo, respektive za své logo umístěné vedle prestižního srdíčka v logu Výboru dobré vůle, jsme zatím nenašli.

Tak se aspoň snažím už od prvotních grafických úvah myslet na to, aby byly tiskové náklady co nejnižší. Na výroční zprávy často používám jenom jednu nebo dvě barvy. Přesto se snažím, aby snesly srovnání s plnobarevnými tiskovinami. Podle grafického návrhu potom vybírám i nejlepší tiskárnu, která výroční zprávu dobře vytiskne. Snad se to celkem daří: v posledním hodnocení výročních zpráv Czech Top 100 skončila ‚výročka‘ nadace druhá v neziskovém sektoru a dvaadvacátá celkově.

Při předávání ceny Via Bona někdo vyčíslil, že jsem pro výbor odpracoval práci v hodnotě asi šesti set padesáti tisíc korun. Nevím ani, jestli je to pravda, nikdy jsem to nepočítal. Moje práce pro nadaci mi nepřijde jako nějaký velký dar. Rozhodně nic, o čem by se mělo psát. Naopak si myslím, že způsob, jak účinně pomáhat, si může najít každý. O tom svědčí třeba Cena Olgy Havlové udělovaná handicapovaným, kteří přes své postižení také pomáhají.“

Známí a vlivní filantropové v české minulosti

Jan Petr hrabě Straka, pán na Nedabylicích a Libčanech

Císařský tajný rada, který roku 1710 odkázal svůj majetek ke zřízení akademie pro nemajetné syny české šlechty. Z jeho finančních prostředků byli podporováni po následující roky šlechtičtí stipendisté, samotný vzdělávací ústav – dnešní „Strakova akademie“ – byl vystavěn až koncem 19. století. Dnes slouží jako sídlo české vlády.

Alois Klár

Německý filolog a filantrop, emeritní děkan filozofické fakulty v Praze. Byl jedním ze čtyř zakladatelů pražského ústavu pro slepé děti (1807) a pro dospělé (1832) – tzv. Klárova ústavu. Klár všechny peníze, které utržil ze svých spisů, věnoval na podporu chudých studentů, nadaci pro umělce anebo právě ve prospěch slepeckého ústavu.

Josef Jan Frič

Český průmyslník vybudoval a v roce 1906 otevřel hvězdárnu v Ondřejově (nynější Astronomický ústav ČR), kterou posléze věnoval Československému státu (na fotografii i vlevo).

Rudolf Jedlička

Lékař, zakladatel české rentgenologie, radiologie a léčebné rehabilitace. V roce 1913 založil v Praze ústav pro tělesně postižené děti, který dodnes nese jeho jméno a stále slouží handicapovaným dětem.

Josef Hlávka

Architekt a majitel stavební kanceláře. Inicioval vznik České akademie věd a umění, stavby studentských kolejí atd. Jako mecenáš podporoval básníky, hudební skladatele, platil

překlady světových literárních děl do češtiny. Na konci svého života založil v roce 1904 nadaci, která měla v jeho donátorské činnosti pokračovat a dnes je nejstarší nadací s nepřerušenuou kontinuitou v ČR.

Základní slovníček

Filantropie (z řec. filein, milovat, a anthrópos, člověk – tedy láska k člověku) znamená humanisticky motivovanou dobročinnost, dávání peněz, zboží, času nebo úsilí pro podporu obecně prospěšného účelu, zpravidla v delším časovém horizontu a s jasně definovanými cíli. V obecnější poloze lze filantropii pojmut jako jakýkoli altruistický počin, který směřuje k podpoře dobra nebo zlepšování kvality života. Lidé, kteří jsou známi pro své filantropické počiny, se někdy nazývají filantropové.

Filantrop Člověk, který se angažuje ve filantropii, neboli někdo, kdo daruje čas, peníze a jiné hmotné statky na charitativní účely. Tento termín může být aplikován na kteréhokoli dobrovolníka nebo dárce. Označují se jím často lidé, kteří mají významný vliv na zlepšování obecné kvality života díky svému dobrovolnictví.

Firemní filantropie Především v Evropě se pojem filantropie hojně používá i v souvislosti dárčovstvím firem, mluví se o tzv. firemní filantropii. Ta tvoří jeden ze základních pilířů společenské odpovědnosti firem, označované též jako CSR, z anglického Corporate Social Responsibility.

Autoři: Eva Pivodová, Pavel Kočička, Irena Jirků